

- Т. [23]: Шебанов — Шютц. — СПб., 1911. — 557 с.
 Т. [24]: Щапов — Юшневский. — СПб., 1912. — 365 с.
 Т. [25]: Яблоневский. — СПб., 1913. — 496 с.

1. Императорское русское историческое общество, 1866—1916. — Пг., 1916. — IX. — 193 с.
2. Сборник императорского русского исторического общества. — Т. 60: Алфавитный указатель имен русских деятелей для Русского биографического словаря / Под наблюдением Г. Ф. Штендмана. — Ч. 1: А—Л. — СПб., 1887. — 507 с.; Т. 62: То же. — Ч. 2: М—Ф. — 824 с.
3. Кауфман И. М. Русские биографические и биобиблиографические словари. — М.: Гос. изд-во культ.-просвет. лит-ры, 1955. — С. 16.
4. Русский биографический словарь. — Т. 1: Аарон — император Александр II / Изд. под наблюд. председ. И.Р.И.О. А. А. Половцова. — СПб., 1896. — С. 889.
5. Kasinec E., Davis R. H. Introduction // Русский биографический словарь = Russkii biograficheski slovar. — N. Y., 1991. — Vol. 3A. — P. V—IX.

Л. В. Куценко

ЛІТЕРАТУРНИЙ СЛОВНИК КІРОВОГРАДСЬКОЇ

Масове заселення Єлисаветградщини, теперішньої Кіровоградщини, припадає в основному на першу половину і середину 18 ст., хоч освоєння її земель почалося тисячоліття тому. На території області віднайдено одне із найбільших протоміст трипільської культури, щедро представлені на її археологічній карті пам'ятки доби киммерійців, скіфів, готів, гунів тощо. За княжої доби території південних районів обживали уличі, а в межиріччі Дніпра та Синюхи проходила покордонна смуга між Київською Руссю та Диким Полем. Сталося так, що на довгі десятиліття і навіть століття край залишався порубіжжям степу та Русі, згодом Гетьманщини. Так само віками тут виявлялася мужність і звитяга наших предків-покордонців у боротьбі проти ворогів. За козацької доби ця земля множилася зимівниками, козацькими хуторами, а згодом стала територією Буго-Гардівської та Інгулецької паланок Запорізької Січі, що знайшло відгук у народних піснях, думках, переказах і легендах.

Отже, маємо край славних історичних традицій. Незважаючи на те, що цей край відносно молодий, він мав чималу літературно-мистецьку спадщину. Досить назвати лише імена М. Кропивницького, І. Карпенка-Карого, А. Шпіра, В. Винниченка, А. Шполянського (Дон Амінадо), Г. Флоровського, Я. Івашкевича, Є. Чикаленка, Є. Маланюка, Д. Чижевського, Ю. Яновського, А. Тарковського, аби

пересвідчитися, що таке прекрасне гроно митців є окрасою всієї України.

Протягом останніх десятиліть кілька авторів намагалися укласти словник письменників краю. Так, ще на початку 60-х років у кількох числах обласної газети "Кіровоградська правда" друкувалася серія публікацій з історії літературно-мистецького життя області. Автор низки публікацій В. Чабаненко зібрав і систематизував цікавий матеріал, виклав його у хронологічній послідовності, підпорядковуючи написане в основному ідеї найповнішого висвітлення загалом культурного життя краю. Згодом у тій самій газеті протягом кількох місяців друкувалися матеріали В. Проценка "Славетні імена Кіровоградщини", де знову ж називалося чимало письменницьких імен, проте публікація залишилася незавершеною. Збирав матеріали до біобібліографічного словника і письменник М. Смоленчук. Він підготував понад сімдесят статей, щоправда, його рукопис не друкувався і залишився у письменницькому архіві.

Тривале захоплення літературним краєзнавством змусило й мене свого часу завести у картотечі відповідний розділ. Зібрані матеріали лягли в основу видання "Літературного словника". Зрозуміло, що його поява була б неможливою без вивчення досвіду попередників, їхніх численних розвідок і публікацій місцевих краєзнавців, а також досвіду упорядників довідника "Письменники Радянської України" (Київ, 1987). Словник не є вичерпним. Він фіксує сучасний стан вивченості літературної карти краю, без претензій на енциклопедичну повноту, залишаючи в ньому місце для тих імен, які з певних причин поки що не потрапили до цього видання. Вихід друком словника сприяє виявленню нових письменницьких імен пов'язаних із краєм. "Вечірня газета" веде рубрику "Літературний словник", у якій друкують доповнення до даної праці, які будуть використані під час її перевидання. Справдилися і сподівання упорядника та видавців словника стосовно практичної цінності книги. Вона досить популярна як довідково-інформаційне джерело в роботі бібліотечних працівників, краєзнавців. Плідно використовується вчителями-словесниками під час проведення уроків української та світової літератур, особливо під час передбачених програмою уроків літератури рідного краю. Сприяє цьому доданий до книги підрозділ "Географія літературних імен", у якому розписано прізвища письменників по районах. Цей підрозділ, зокрема, дає чимало матеріалів для дослідника літературного життя області. Наприклад, регіони котрі мали достатньо потужний духовний потенціал ще у 19 ст. практично не переривали традицію творення літературно-мистецької еліти краю. Так, Новомиргородщина представлена у словнику іменами понад двох десятків письменників, причому відзначається неперервність літературних традицій від середини 19 ст. до цього

часу (О. Тулуб, І. Карпенко-Карий, О. Андрієвський, Г. Грушевський, А. Тростянецький, М. Зеров, П. Филипович, Є. Поповкін, П. Біба, Ю. Мокрієв, О. Жовна).

Феномен Новомиргородщини пояснюють вже згадуваною духовною атмосферою, яка там панувала і творилася найстарішою на Півдні Російської імперії чоловічою гімназією (1836), містечковими театрами тощо. Повна гімназія відкрилася у містечку лише 1902 р. і була знищена під час революції, але встигла виховати у своїх стінах Д. Чижевського, П. Феденка, Л. Чернова-Малошийченка. Зрозуміло, що не лише гімназична освіта була школою підготовки творчої еліти. Словник висвітлив не лише здобутки краю.

В основу композиційної побудови словника покладено традиційний енциклопедичний принцип. Словник об'єднує понад 300 статей про письменників Кіровоградщини та тих літераторів, чії життєві й творчі шляхи перетиналися з цим краєм. Персоналії хронологічно представлені від середини 18 ст. (В. Чертков) до середини 90-х років 20 ст. Цікаві спостереження дає хронологічний зріз літературного життя краю. Так, від середини 18 ст. до 70-х років 19 ст. літературне життя колишньої Єлисаветградщини репрезентують переважно письменники не краяни, а чужинці. І лише у 70—90-х роках 19 ст. відбувається бурхливий розвиток письменницьких талантів власне у краї.

Регіональні письменницькі словники і довідники мають свою специфіку. Вона полягає в тому, що до них включаються імена не лише членів Спілки письменників чи відомих митців минулого, але й авторів кількох книг, а інколи навіть однієї книги. Цей принцип цілком виправданий для регіонального біобібліографічного видання, оскільки подає потрібну інформацію про авторів. Наприклад, трапилися мені дві книги "Наче світ перевернувся" (1901) та "Тутешній кобзар. Повне зібрання російських і малоросійських віршів діда Миколи" (1912) М. Пулевича, видані у Єлисаветграді. Це місцеві єлисаветградські україномовні книги зі своєрідною тематикою. А ось пошуки відомостей про автора залишилися безрезультатними. Саме тому регіональні словники і довідники стануть у пригоді майбутнім дослідникам літературного життя окремого краю.

Інша специфічна властивість регіональних біобібліографічних видань полягає у тому, що до них включаються також імена письменників, які пов'язані з краєм лише певним епізодом свого життя. Проте інколи ці дотичні стосунки з краєм, котрі пропускаються біографами в життєписах письменників, посідають важливе місце у їхньому житті і творчості. Наприклад, Микола Куліш прожив у Зінов'євську (це ще одна із багатьох назв нашого міста) лише чотири місяці, працюючи редактором газети "Червоний шлях". Але саме провінційне життя колишнього Єлисаветграда послужило йому ма-

теріалом для комедії "Отак загинув Гуска", підказало сюжет комедії "Хулій Хурина". Саме на цьому й акцентує регіональний словник, але це вже не просто краєзнавча деталь, а поглиблення літературознавчого дослідження спадщини письменника (див. статтю: Л. Куценко. Микола Куліш у Зінов'євську // Слово і час. — 1992. — № 4). Так само цікавою є інформація про те, що у романі Я. Івашкевича "Честь і слава" події частково розгортаються в місті його гімназичної юності Єлисаветграді. Саме на таких моментах і акцентує словник стосовно тих письменників, які лише частково причетні до області — згадуються праці або твори, життєві обставини, що мають пряме відношення до даного краю. І так само подано й літературу про них. Статті ж про письменників-земляків представлені по можливості ширшою бібліографічною довідкою. Повнішими є статті і бібліографія про тих літераторів, чиї імена раніше не були відомі широкому загалові.

На жаль, роботу над словником було регламентовано чітко визначеним обсягом (не більше 8 друкованих аркушів), що суттєво позначилося на інформативній якості статей.

Д. Струк

ПРО ВИДАННЯ "ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE"

"Encyclopedia of Ukraine" була задумана як переклад 10-томної "Енциклопедії українознавства", що її почало готувати НТШ у Європі під редакцією професора Володимира Кубійовича в 50-х роках. Праця над "Encyclopedia of Ukraine" почалася в 1975 р., ще до закінчення "Енциклопедії українознавства", і скоро з'ясувалося, що це не переклад, а адаптація україномовної енциклопедії. "Encyclopedia of Ukraine" — це 5-томне видання. Містить близько 17 тисяч статей. Статті діляться на п'ять груп: перша — статті про Україну: фізичний опис (географічні і геологічні статті, про ґрунти, флору і фауну, клімат і гідрографію), археологія, історія, право і юридичні студії, мовознавство, літературознавство, освіта, мистецтво, театр, музика, економіка тощо; друга — статті-огляди про різні наукові галузі в Україні, в т. ч. природознавчі науки — антропологія, археологія, ботаніка, хімія та економічні науки; третя — великі статті про регіони України, де подано опис природи даного регіону, його історію, економіку і культуру, до них додано спеціальні карти; четверта — статті про відносини України з іншими державами і зв'язки українців з іншими народами та діяльність чужинців в Україні і українців у інших державах; п'ята — статті про персоналії, місцевості, історичні й політичні події, періоди, інституції і організації. Всі більші статті (понад 25 рядків друку) підписані і часто вміщують